

La escafandra y la Mariposa

Le scaphandre et le papillon, Julian Schnabel, 2007

La imaginació i la memòria són les meves dues úniques vies per escapar de l'escafandre.

Immòbil i en silenci

Abans de *La escafandra y la Mariposa*, Julian Schnabel sempre ha buscat en els seus films com a director retratar personatges enfrontats amb el sistema i l'entorn que els havia tocat viure. El pintor Jean Michel Basquiat (*Basquiat*) o l'escriptor Reinaldo Arenas (*Antes que anochezca*) s'enfrontaven cara a cara amb la crua realitat que els tocava viure i buscaven, a través de l'art, denunciar allò que consideraven injust i defugir la normalitat que acostuma a voler modelar el sistema.

A *La escafandra y la mariposa*, Schnabel s'inspira també en un personatge real: Jean Dominique Bauby, home d'èxit, redactor en cap de la revista *Elle* que l'any 1995 pateix un accident que li provoca un infart cerebral massiu i, com a conseqüència, un sever síndrome del captiveri. Amb el cos totalment paràlitzat, no pot moure's, menjar, parlar, ni respirar sense assistència. Tan sols és capaç de comunicar-se amb l'exterior mitjançant el parpelleig del seu ull esquerre. Forçat a adaptar-se a aquesta

desesperant situació, Bauby s'endinsa en un món de records, d'imaginació i de somnis que es tradueix en la novel·la *La escafandra y la mariposa*, dictada lletra per lletra de l'única manera que pot fer-ho: obrint i tancant un ull.

L'inici de la pel·lícula remet directament al curtmetratge del mestre de l'angoixa Alfred Hitchcock, *Breakdown*, (1955. A. H. Presents) en què un home es desespera també a causa d'una paràlisi corporal que li permet veure i sentir tot el que passa al seu voltant, fins i tot arriba al moment de la seva autòpsia, sense que ell pugui fer notar que en realitat està viu. Parteix d'aquesta premissa inicial, però, l'esperit hitcockià desapareix per donar pas a una història amb entitat pròpia i amb l'inconfusible segell visual d'Schnabel. Protagonista i espectador avancen paral·lelament pel camí de l'adaptació a les complicades circumstàncies en les quals ens situa la història, i passen per un procés en què diferents sentiments es van conjugant amb imatges reals, fictícies, oníriques i desesperades: por, impotència,

preguntes sense resposta, immobilitat, incomunicació... La tècnica cinematogràfica-pictòrica d'Schnabel (abans que director, és i ha estat pintor, a mig camí entre abstracte i figuratiu) ens situa directament a la pupilla de l'únic ull operatiu del protagonista. Veiem el que ell veu, sentim el que ell sent –la veu en off gairebé omnipresent hi ajuda força– emmudim davant el seu silenci... Primers plànols, imatges desenfocades, vibrants, estàtiques... En aquest sentit Schnabel sap jugar amb l'espectador, presenta primer el món a través de l'ull de Bauby –ens converteix en ell– per passar després a l'altra banda, la del món que observa el malalt. Aquesta aparent simetria, però no és tal ja que l'empatia i l'apropament al protagonista capturen l'espectador des del principi i es mantenen durant tot el metratge.

La nova vida de Bauby no és gens fàcil i com ja feia, per exemple, *Mar Adentro* d'Alexandro Amenábar, posa sobre la taula, en un moment clau com l'actual, els límits del patiment i el desig de morir.

Qüestió d'actitud

La pel·lícula, però, també és un cant a la vida, a la superació personal, a la importància de totes aquelles coses que aparentment no existeixen en la vida d'un home d'èxit però que són fonamentals en la vida del mateix home quan es veu immòbil en una cadira de rodes. Aquí és on el director dóna ales a la papallona que aconsegueix escapar de l'escafandre. Escarcellera i ens regala, amb l'ajuda ineludible del director de fotografia Janusz Kaminsky, un poema visual de múltiples vèrtexs que emociona sense manipular les emocions i que aconsegueix que, també com el protagonista, l'espectador pugui arribar a plorar sense necessitat de vessar una sola llàgrima.

És destacable, també, l'humor que destil·la el guió. Un humor que s'agraeix enmig del drama vital del protagonista i que es converteix en clau per afrontar la nova situació que li toca viure. Interessant l'exercici de posarnos a la seva pell i somriure sense moure la boca davant les actituds, estupefacció i incomoditat, dels visitants quan veuen per primer cop el malalt.

A banda de l'ull absorbent de vida de Mathieu Amalric (autèntic protagonista del film, podríem, fins i tot, parlar d'un ull intèrpret), trobem també en el film interessants personatges secundaris que arrodoneixen l'estampa i reflecteixen diverses formes de plantejar-se la situació (l'esposa i l'amant de Bauby), actituds que fluctuen davant els conflictes (Jean Dominique i el seu pare, escafandres paral·leles) i intents de superació personal a través de l'esforç i la perseverança (Henriette).

Premis

La escafandra y la mariposa ha guanyat el Globus d'Or al millor director i a la millor pel·lícula de parla no anglesa, millor direcció

al Festival de Cannes, ha guanyat diversos premis Cèsar a França, ha estat nominada als Oscar en les categories de millor director, millor guió adaptat, millor fotografia i millor muntatge i ha estat també nominada als Spirit Awards. Aquest reconeixement internacional té un mèrit especial, donat que estem davant d'una proposta arriscada, d'aquelles que sovint passen massa desapercebudes a les grans convocatòries i a circuits cinematogràfics.

Obriu bé els ulls, deixeu volar la imaginació i deixeu que l'aleteig de la papallona us salvi del rígid escafandre!

Fitxa tècnica

Tècnics

Títol original: *Le scaphandre et le papillon*
Direcció: Julian Schnabel
Producció: François-Xavier Decraene, Jon Kilik, Kathleen Kennedy
Guió: Ronal Harwood
Música: Paul Cantelón
Fotografia: Janusz Kaminski
Muntatge: Juliette Welfling
Vestuari: Olivier Bériot
Nacionalitat: Estats Units, França
Durada 112 minuts

Actors

Mathieu Amalric (Jean Dominic Bauby)
Emmanuelle Seigner (Celine)
Marie-Josée Croze (Henriette Roi)
Anne Consigny (Claude)
Patrick Chesnais (Dr. Lepage)
Niels Arestrup (Roussin)
Olatz López Garmendia (Marie López)
Jean-Pierre Cassel (Pare Lucien/dependent)
Marina Hands (Josephine)
Max Von Sydow (Papinou)

Filmografia

1996

Basquiat

2000

Antes que anochezca

2007

La escafandra y la mariposa

2007

Lou Reed's Berlin